

A járási rendszer és az átalakított önkormányzati feladat ellátási struktúra kialakításának hatása a településekre

Urbánné Malomsoki Mónika¹ – Nagyné Pércsi Kinga² – Szabó Virág³

A magyar közigazgatás 2011-től kezdődően jelentős átalakulásokon megy keresztül. A „Jó Állam” kialakításának koncepciója miatt a települési önkormányzatok működése, feladat ellátása, gazdálkodása több területen is megváltozott.

Az önkormányzatok jelentősen megérezték az önkormányzati szabályozás változását, majd a járássok kialakítását és a költségvetésüket is érintő módosításokat. A települési önkormányzatok egyik jelentős, elvárt feladata a lakossága számára fenntartható, élhető környezet biztosítása, a munkahelyek megőrzése-gyarapítása, az alapvető szolgáltatások biztosítása.

Komoly kérdés, hogy a vidéki népességet milyen módon tudja egy olyan település, egy olyan települési önkormányzat megtartani, aki likviditási problémákkal küzd, nem tud fejleszteni, részben vagy egészen megszabadult ugyan az adósság konszolidáció kapcsán a tartozásaitól, de az átalakított finanszírozási struktúra miatt a napi működése veszélybe került.

Kulcsszavak: települési önkormányzat, Közös Önkormányzati Hivatal, járássok, vidéken tartás

1. Bevezetés

Hazánkban az 1990-es politikai és gazdasági rendszerváltását követően is már jól látható volt, hogy a tanácsrendszert felváltó önkormányzati rendszer kialakításával a helyi hatalomgyakorlás új formája alakult ki. Az 1586 tanácsot – az azóta is növekvő számú – 3092 települési önkormányzat váltotta fel, vagyis az igazgatási egységek száma közel duplájára növekedett. Ezt tetézte, hogy a települések több mint fele apró és kis község volt, 1000 fő alatti lakónépességgel (Winkler 2005).

A közigazgatás számára az egyre növekvő problémát az okozta, hogy minden településen a helyi hatóságok széles és egyre bővülő feladatellátása volt jellemző, mely feladatok megvalósításában a társulások létrehozásának lehetősége segítséget

¹ Urbánné Malomsoki Mónika, tanszéki mérnök, Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet (Gödöllő).

² Nagyné dr. Pércsi Kinga, egyetemi docens, Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet (Gödöllő).

³ Szabó Virág, PhD hallgató, Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet (Gödöllő).

nyújtott, de megoldást nem. Erre az állapotra kellett a jelenlegi kormányzatnak reagálnia, megoldást keresnie.

A területi önkormányzati rendszer átfogó, történelmi léptékű átalakításának folyamatában a Jó Állam Fejlesztési Konceptió célja az állam megfelelő, ésszerű és hatékony működése, röviden a „Jó Állam” kialakítása. Ennek érdekében a kormányzat a közigazgatás rendszerét átalakítja. A cél megvalósításának legfontosabb elemei az egyablakos ügyintézési rendszer kialakítása és a széttagolt területi közigazgatási szervezetrendszer egységesítése oly módon, hogy az önkormányzati és az államigazgatási feladatokat szétválasztják. Az átalakítás folyamata már 2010-ben megkezdődött és a tervek szerint 2013 végére befejeződik, de a teljes átalakítás és annak hatásai, következményei várhatóan még a 2014-es esztendőben is érzékelhetőek lesznek.

A változások jelentősen érintették/érintik a települési önkormányzatokat, hiszen tőlük feladatok, tevékenységek, ingatlanok, támogatások elvonására került sor, mely változásokra nem voltak felkészülve. A folyamatos bizonytalanság, hogy vajon milyen következő lépés lesz az átalakítások sorozatában, a települési önkormányzatok képviselő testületeit, polgármestereit, jegyzőit bizonytalanságban tartották. Tervezték a tervezhetetlent, felkészültek a váratlan eseményekre, próbálták tájékoztatni a lakosságot a változásokról úgy, hogy még ők sem tudták mi és hogyan fog pontosan változni.

Tanulmányunkban röviden bemutatjuk a közigazgatási rendszer átalakulásának lépéseit, majd tapasztalatainkat különböző méretű települési önkormányzatokról, hogy hogyan változott meg a gazdálkodásuk, a feladat ellátásuk és milyen hatással van a települések mindennapi életére a közigazgatás átalakítása. Mit éreznek ebből a hétköznapi emberek és mit gondolnak erről a települési önkormányzatok.

2. Anyag és módszer

A téma aktualitásából és újdonságából adódóan a szakmai háttéranyagok jelentős része törvény illetve egyéb jogszabály, melyek elemzése és leglényegesebb elemeinek kiemelése adja a téma szakmai alapját.

A jogszabályi háttéren kívül a települési önkormányzatok számára rendelkezésre álló szakanyagok illetve a hivatalos kormányzati portálon megjelenő információk adtak még segítséget a téma minél alaposabb feldolgozásához.

A járáások működésével, az önkormányzati feladatok átadás-átvételével, a gazdálkodással és vagyongazdálkodással kapcsolatosan mélyinterjú készítettünk

négy önkormányzati vezetővel, akik véleményét, megállapításait ötvöztük a saját elképzeléseinkkel.

Az önkormányzati vezetők kiválasztása oly módon történt, hogy az általunk meghatározott önkormányzati csoport lehatárolások közül 1-1 települési önkormányzat életébe betekintést nyerhessünk.

A lakossági kérdőívezés – mely folyamatban van, tekintettel az alacsony elemszámra- még nem tud releváns eredményeket mutatni, azonban a kérdőívben megjelenő válaszokat felhasználtuk az egyes témakörök bemutatása, értékelése során, mint lakossági véleményt.

A járások és kistérségek közti kapcsolat bemutatására a térképes ábrázolás módszerét használtuk, mely segítségével ábrázolni tudtuk a számszerűen nem pontosan, vagy körülményesen megjeleníthető, térképen azonban jól bemutatható észrevételeinket.

3. A területi közigazgatás és az önkormányzati igazgatás átalakításának lépései

A közigazgatás átalakításának első lépése *2010. szeptember 1-én* történt. Újraszervezték a *Fővárosi és a Megyei Közigazgatási Hivatalokat*, mely következtében a kormány általános hatáskörű szervei területi szinten ezen intézmények lettek. A megelőző hét regionális államigazgatási hivatal helyett tizenkilenc megyei és egy fővárosi közigazgatási hivatal jött létre. Feladatuk az ellenőrzés és a koordináció, melynek köszönhetően újra betölthették eredeti funkciójukat. Feladat ellátásukkal megvalósult az önkormányzatok törvényességi ellenőrzése.

A második lépésként 2011. év elején létrehozták a Fővárosi és a Megyei Közigazgatási Hivatalok utód intézményeként a *Fővárosi és Megyei Kormányhivatalokat*, mint a közigazgatás középszintjét. Ezen hivatalok fő feladata a kormány döntéseinek képviselése, valamint a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletének ellátása. A Kormányhivatalok élén a kormány megbízottak állnak, akik a területi államigazgatás működésében –szükségszerűen – politikai döntések meghozatalát is megvalósítják. A Hivatal tizennégy szakigazgatási szervet olvasztott magába.

A Kormányhivatalok létrejöttével egy időben nyitottak az első *kormányablakok* is. A kormányablakok 29 helyszínen (Budapesten több helyen, megyeszékhelyeken és a megyei jogú városokban), közel 300 alkalmazottal kezdték meg működésüket. Céljuk az egyablakos ügyintézés megvalósítása, mely a lakosság számára rendkívül kedvező feltételeket biztosít.

A kormányablakok kialakítása lakossági és családbarát környezet kialakítását és állampolgár barát ügyintézési rendet is megcélzott. Erre szolgál a gyermekek számára kialakított játszó sarok, illetve a 8-20 óráig tartó ügyintézés lehetősége.

A kezdeti ügykörök száma folyamatosan bővül. 2013. július 1-től már 150 ügykörrrel lehet fordulni a kormányablakokhoz. 2013. év végéig háromszáz helyszínen alakítanak ki új típusú ügyfélszolgálatot, vagyis kormányablakot. Mindenütt 8–20 óra között lesznek nyitva kétműszakos munkarenddel. A jelenlegi 300 fős dolgozói létszám, az év végére mintegy hatezer fő lesz. Képzésük már zajlik, olyan új szemléletű oktatásban részesülnek, amely alkalmas arra, hogy az ügyintézők számára a szakmai ismeretek mellett természetes legyen a kedvesség, az udvariasság is, ezzel is segítendő a lakossági ügyintézést. Az ügykörök száma is folyamatosan bővül, 2013. év végére közel 2.500 ügykör ellátására lesznek alkalmasak a kormányablakok illetve azok személyzete.

2012. januárjától a *Fővárosi és Megyei Önkormányzatok feladatellátása* is jelentősen változott. Az eddigi intézmény fenntartó és működtető (egészségügyi, oktatási és kulturális intézmények), kisebbségi jogok érvényesítése, térségi foglalkoztatási feladatok ellátása helyett a területrendezésért, területfejlesztésért, vidékfejlesztésért és ezek koordinációjáért felelős egységként működtek tovább, valamint feladatuk maradt az olyan körzeti jellegű közszolgáltatás biztosítását, amely a megye egész területére vagy nagy részére kiterjed, ill. a szolgáltatást igénybe vevők többsége nem a szolgáltatást nyújtó intézmény székhelye szerinti települési önkormányzat területén lakik.

2012. január 1-én kezdték meg működésüket a *Megyei Intézményfenntartó Központok* is.

Megyei önkormányzatoktól átkerültek a Megyei Intézményfenntartó Központokba a korábban a megyei önkormányzat fenntartásában lévő oktatási, szociális, ifjúságvédelmi, közművelődési intézmények és gazdasági társaságok, alapítványok, azok adósság állományával együtt. 475 oktatási, 132 szociális és ifjúságvédelmi, 74 közművelődési és 25 egyéb intézmény, gazdasági társaság, alapítvány működtetése és 187 milliárd forint adósság került így el a területi önkormányzati igazgatás intézményrendszerétől.

A megyei önkormányzatoktól átvett egészségügyi intézmények működtetése a Nemzeti Erőforrás Minisztérium háttérintézményének, a *Gyógyszerészeti és Egészségügyi Minőség és Szervezetfejlesztési Intézetnek* (GYEMSZI) feladata lett (2011. évi CLIV. törvény).

„Az állami fenntartásba kerülő köznevelési intézmények fenntartói feladatainak ellátására a Kormány a 202/2012. (VII.27.) Korm. rendelettel a központi hivatalként működő Klebelsberg Intézményfenntartó Központot jelölte ki, amely 2012. szeptember 1-jével, 20 fős létszámmal kezdte meg működését (Marekné 2012).

2012. év végéig megtörtént az 5000 fő alatti, 2013. év elején az 5000 fő feletti települések *adósságkonszolidációja*. A 2012. évi költségvetés terhére 100%-ban

konzolidálták az 5000 fő alatti településeket. 1700 települési önkormányzat 73,7 milliárd forint értékű, és 10 többcélú kistérségi társulás 284 millió forint értékű adósságát vállalta át az állam. Az 5000 fő feletti települések esetében az átvállalás mértéke a település egy főre jutó adóerejétől függött. A konszolidáció mértéke 40-70 % között változott (Papp 2013).

2012. december 31-el megszűntek a *körjegyzőségek*, helyettük a változó feltételrendszerrel kialakítandó *Közös Önkormányzati Hivatalok* kezdték meg működésüket 2013. január 1-én. Az időzítés nem véletlen, hiszen a kialakításuk egyik feltétele, hogy a járáson belüli települések hozzák létre közös hivatalukat.

2013. január 1-én kezdték meg működésüket a *járások*. Szervezeti egységeik a Járási Hivatalok. 175 járás és 23 fővárosi kerület kialakítása történt meg. A Járások a kormányhivatali szervezet rendszeren belül, annak részeként működő, az államigazgatás legkisebb területi egységei. A járási hivatal székhelye a járás székhelyeként meghatározott városban van.

A fővárosi kormányhivatal kirendeltségeiként kerületi hivatalok működnek. A kerületi hivatal illetékességi területe megegyezik a fővárosi kerület közigazgatási területével. A kerületi hivatalra egyebekben a járási hivatalra vonatkozó jogszabályokat kell alkalmazni.

A járássok kialakításával egy időpontban a települési önkormányzatok feladat ellátása jelentősen változott. A Klebelsberg Intézményfenntartó központ (KLIK) ill. annak valamely tankerületéhez került pl. az általános iskolák, alapfokú művészeti iskolák és egyes gimnáziumok fenntartása (a működtetés továbbra is a települési önkormányzatok feladata), a megyei kormányhivatalhoz és a járási hivatalhoz került az okmányirodák és az eddig a jegyző feladatkörébe tartozó államigazgatási ügyek vitele.

Az intézményfenntartó központ központi szervből és területi szervekből áll. Az intézményfenntartó központ területi szerve a tankerület és a megyeközponti tankerület. A tankerületek székhelye és illetékességi területe megegyezik a járási hivatalok székhelyével és illetékességi területével.

„A megyeközponti tankerület a megye székhelyén működő tankerület, melynek illetékességi területe a szakképző iskolák, a kollégiumok, a pedagógiai szakszolgálati feladatokat ellátó intézmények, valamint a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat ellátó intézmények tekintetében azon megyére terjed ki, amelynek székhelyén működik. Pest megyében a megyeközponti tankerület Cegléd székhellyel működik” (202/2012. (VII. 27.) Korm. rendelet.

A kormány tervei közt szerepel a továbbiakban az általános ügyintézési határidő 30 napról 21 napra történő csökkentése 2014. január 1-vel, valamint az e-közigazgatás folyamatos fejlesztése. Budai B. szerint az e-közigazgatás kialakítása több oldalról jövő „kényszer”. Egyrészt az Európai Unió által megfogalmazott követelmény, másrészt az információs társadalomnak történő megfelelés elengedhetetlen feltétele (Budai 2009).

4. A járások és feladatellátásuk vizsgálata

Az 1983-as átszervezést megelőzően hazánkban 61 városkörnyék és 83 járás fogta keretbe a községeket (Hajdú 2005). „Az európai gyakorlatban hazánkhoz hasonlóan a járás a települési szintnél nagyobb, és a klasszikus értelemben vett regionális szintnél kisebb, települési önkormányzatok és községek felett álló egységet képez (amely jelenleg a LAU-1-es szintnek felel meg). A járás fogalma Európa-szerte igen eltérő értelmezéseket takar, így azok csoportosítása és összehasonlítása – eltérő népességük és funkciójuk révén is – rendkívül bonyolult. Vannak olyan európai országok (pl. Románia, Horvátország, Olaszország, Lettország), ahol a járási szint teljesen hiányzik, ellenben a települési és regionális szint jelentősége igen jelentős. Számos országban a legalsó közigazgatási szint átlagmérete közepes méretű járásnak felel meg (pl. Macedónia, Montenegró, Szerbia, Hollandia, Görögország stb.), köztük némelyek államigazgatási funkciókkal felruházva (pl. Franciaország) és van ahol a helyi önkormányzati szint felett elhelyezkedő járások választott önkormányzattal rendelkeznek (pl. Lengyelország, Portugália, Egyesült Királyság)” (www.terport.hu, Járások kialakítása a közigazgatási reform keretében 2013-tól).

Magyarországon a 175 járás kialakításánál (1. ábra) figyelembe vett tényezők a történelmi hagyományok mellett, hogy egyrészt a járásszékhely és a legtávolabbi település távolsága lehetőleg ne legyen 30 km-nél nagyobb, másrészt a településeken élők számára az államigazgatási szolgáltatások gyorsan, könnyen hozzáférhetőek legyenek, lehetőleg tömegközlekedéssel is. A megyehatárok megőrzése, valamint a létező (már megszokott, jól működő) ügyintézési helyszínek megőrzésre kerüljenek és a járásközpontnak térszervező funkciója legyen.

A törvény a járások és azok központjainak kijelölésével együtt bevezette a járásszékhely város megnevezést, mely a jelenlegi 328 városból kiemelte azt a 175 várost, mely járásszékhelyként funkcionál a továbbiakban. Ezzel némi – de nem megnyugtató – különbséget tett város és város között. Nem megnyugtató mivolta abban rejlik, hogy vannak olyan városok, melyek területi elhelyezkedésükből adódóan kisebb népességszámmal (Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Gönc járásszékhely város: 1.951 fő lakónépesség 2012-ben) kevesebb térszervező funkcióval járásszékhely városok lettek, míg egyes városok nagy lakónépesség számmal, jelentős térszervező funkcióval nem lettek járásszékhely városok, tekintettel a közelükben elhelyezkedő, még jelentősebb térszervező funkciókkal rendelkező városokra.

Erre legjobb példa Pest megye, ahol 30 olyan város található, amely nem lett járásszékhely város. Ezek közül Budaörs közel 30ezer, Dunaharaszti 20 ezer fős, további 19 város több mint 10 ezer fő lakónépességű. Ezen településeken is működnek jelenleg okmányirodák, vagyis az év végéig felálló kormányablakok ezen

településeken is rendelkezésre fognak állni, viszont a térség államigazgatáshoz kapcsolódó irányítása másik város kezében lesz. Ez a funkció a városok közti megállapodásoktól függ majd, hogyan tudják a feladatokat megosztani, hogyan fognak tudni együtt dolgozni. Érdekes az állapot, hiszen egy másik városban élő és dolgozó szakember fogja meghatározni, hogy a településen az általános iskolában milyen szakmai munka legyen, kik legyenek a tanítók, tanárok, és az is előfordulhat, hogy ők határozzák meg, hogy a gyerekek milyen tankönyvekből tanuljanak.

1. ábra Magyarország járási rendszere 2013-tól

Forrás: TEIR alapján a www.jarasok.com

A kisebb települési önkormányzatok vezetőinek jogos félelme, hogy az eddig fenntartott és működtetett általános iskolák további sorsa mi lesz. A fenntartás átvételével a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ (KLIK) gazdaságossági okokra hivatkozva bármikor bezárhat, összevonhat intézményeket, ha azok a létszám adatokat nem tudják produkálni. A beiskolázási létszámokért továbbra is a települések tesznek majd erőfeszítéseket (lévén az általános iskola megléte vidéken tartó tényező), a KLIK-nek nem lesz érdeke az intézmények működtetése kisebb településeken.

A KLIK egyébként 2700 állami intézmény fenntartásáért felelős. A járási beosztáshoz igazított intézmény rendszerhez, mint fenntartóhoz tartoznak az általános iskolák, szakiskolák, gimnáziumok, egységes pedagógiai szakszolgálatok, speciális oktatási intézmények, zeneiskolák stb. Tankerületenként eltérő a fenntartott

intézmények száma. Pl. a KLIK Gödöllői Tankerületéhez 30 intézmény tartozik, míg a Komlói Tankerülethez csupán 5.

4.1. A járások feladatai

A járási hivatalok feladat ellátásának kialakításakor ágazati szakigazgatási szervek feladatait integrálták a hivatal tevékenységi köreihez (218/2012. (VIII. 13.) Korm. rendelete).

A járási hivatal szervezeti egységeként működő ágazati szakigazgatási szervek:

- a járási gyámhivatal (feladata a gyermekvédelmi és gyámügyi feladatok ellátása);
- a járási építésügyi hivatal (az építésfelügyeleti hatósági és egyes jogszabályokban meghatározott építésügyi hatósági feladatok ellátása);
- a járási építésügyi és örökségvédelmi hivatal (az építésfelügyeleti hatósági, az egyes jogszabályokban meghatározott építésügyi hatósági, és a kulturális örökségvédelmi hatósági feladatok ellátása);
- a járási hivatal állat-egészségügyi és élelmiszer-ellenőrző szakigazgatási szerve (az élelmiszer-biztonsági, élelmiszerminőség-ellenőrzési, takarmány-ellenőrzési élelmiszerlánc-felügyeleti, és állat-egészségügyi, illetve a falugazdász-hálózat útján ellátott egyes földművelésügyi feladatok ellátása);
- a járási földhivatal (az ingatlanügyi és telekalakítási feladatok ellátása);
- a járási hivatal munkaügyi kirendeltsége (a foglalkoztatási, munkaerő-piaci feladatok ellátása), valamint;
- a járási nép-egészségügyi intézet (a nép-egészségügyi feladatok ellátására).

A járási hivatal közreműködik a fővárosi és megyei kormányhivatalnak a kormányzati célkitűzések területi megvalósításával összefüggő feladatainak ellátásában. Ennek keretében a járási hivatal törzshivatala a kormány megbízott által meghatározottak szerint koordinációs, ellenőrzési, informatikai és képzési tevékenységet, valamint a járási szakigazgatási szervek működtetésével összefüggő funkcionális feladatokat láthat el.

A járási hivatal törzshivatala a települési önkormányzatok közfoglalkoztatási feladatai végrehajtásának elősegítése érdekében ellátja a települési, nemzetiségi önkormányzatok, azok társulásai, valamint a hatóságok közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó együttműködéséhez szükséges koordinációs és kommunikációs feladatokat.

A járási hivatal törzshivatala tájékoztatást kérhet illetékességi területén a települési, nemzetiségi önkormányzatoktól, az önkormányzatok társulásától,

valamint a hatóságoktól. Egyeztetést kezdeményezhet a közfoglalkoztatás elősegítése érdekében a járási hivatal szervezeti egységeként működő ágazati szakigazgatási szervekkel.

Illetékességi területén együttműködik a járási hivatal munkaügyi kirendeltségével, melynek keretében szakmai segítségnyújtásra hívhatja fel a kirendeltséget (218/2012. (VIII. 13.) Korm. rendelet a járási (fővárosi kerületi) hivatalokról).

4.2. Járási hivatal illetékességének megváltoztatása és új járási hivatal kialakítása

A járások kialakítása ugyan megtörtént 2012. év végén (melynek megfelelően megkezdtek munkájukat a járások, fővárosi körzetek ill. a járási és fővárosi kerületi hivatalok), de lehetőségük van a településeknek más járáshoz történő csatlakozásra, esetleg új járás kialakításának kérésére. Ehhez a települési képviselő-testület határozata szükséges, melyben kezdeményezi a változást. A kezdeményezés indokoltságát a fővárosi és megyei kormányhivatal megvizsgálja. Akkor minősül indokoltnak a kezdeményezés, ha ezzel az államigazgatási feladatok hatékonyabb ellátása biztosítható, vagy ha a közlekedési feltételek jelentősen megváltoznak.

A fővárosi és megyei kormányhivatal kormány megbízottja a képviselő – testületi határozatot – a település besorolásának megfelelő járási hivatal hivatalvezetőjének, átcsatolási javaslata esetén a képviselő-testület által indítványozott másik járási hivatal hivatalvezetője, valamint a fővárosi és megyei kormányhivatal véleményének a csatolásával küldi meg a közigazgatás szervezéséért felelős miniszternek.

A miniszter a javaslatát az általános önkormányzati választások évében április 30-ig nyújtja be a Kormány számára, valamennyi az adott időszakban beérkezett kezdeményezés tekintetében. A Kormány döntése alapján településnek másik járáshoz történő átcsatolására, illetve új járási hivatal kialakítására az általános önkormányzati választások napjával kerülhet sor.

Ennek fontossága tehát abban rejlik a települések és a településeken élők számára, hogy a járások közötti átjárhatóság csak az önkormányzati választások évében történhet meg. Másik fontos dolog, hogy egy másik járásba történő átcsatolási kérelem elbírálása meglehetősen szubjektív. Nincsenek megadva számszerű, kontrollálható elvárások, teljesítési szintet megszabó elvek. Számunkra kissé a várossá nyilvánítás szabályozásához hasonlítható, melynél szintén szubjektív tényezők alapján történt/történik a döntés.

4.3. Körjegyzőség helyett járáson belül szerveződő Közös Önkormányzati Hivatal

Míg a körjegyzőségek az ezer fő alatti népességszámú, vagyis az apró és kistelepülések kategóriájába tartozó települések számára jelentettek kényszerű házasságot megyén belül, egymással határos települések számára, 2013. január 1-vel már a 2000 fő alatti települések kényszerültek Közös Önkormányzati Hivatal (KÖH) fenntartására. A cél

ésszerű, tartsunk fenn közösen hivatalt, szakembert (jegyzőt), azonban ezen települések nagyrészt az elmúlt években már körjegyzőségekbe tömörültek. Ami változás volt számukra, hogy most más területi egység csoportból kellett „társat” választaniuk. Így jó néhány jól működő települési együttműködés kényszerült szétválni, más társ településeket keresni a közös önkormányzati hivatal létrehozásához. Hazánk 3154 települése közül 2397db község és 7 db város, amely 2000 fő alatti. A 2000 fő alatti községek 83%-a eddig is közösen oldotta meg a hivatal működtetését. Csupán 404 olyan település van, amely eddig önálló hivatalt működtetett, míg a hatályos törvényi szabályozás alapján január 1-től KÖH-ba kell tömörülnie.

A KÖH kialakításának alapvető feltételei (2011. évi CLXXXIX tv. szerint):

- járáson belüli önkormányzatok hozhatják létre;
- legfeljebb egy település közigazgatási területe választja el egymástól;
- községek lakosság száma nem haladja meg a kétezer főt (kétezer fő lakosság számot meghaladó település (község vagy város) is tartozhat közös önkormányzati hivatalhoz);
- közös önkormányzati hivatalhoz tartozó települések összlakosság száma legalább kétezer fő, vagy a közös hivatalhoz tartozó települések száma legalább hét;
- ha az egyes települések lakosságának legalább 20%-a valamely nemzetiséghez tartozik, eltérő (kedvezőbb) szabályozás érvényes.

4.4. Járások kialakításának hatása a települési önkormányzatokra

A települések számára jelentős változásokat hozott a járássok megjelenése:

- feladat elvonás (főként államigazgatási feladatok);
- feladat finanszírozásnak köszönhetően kevesebb központi támogatás;
- adósság konszolidáció hatására hitel állomány csökkenés;
- ingó és ingatlan vagyon ingyenes használatba átadása az államnak, mely vagyon vagyonkezelője a fővárosi vagy megyei kormányhivatal;
- munkaerő állomány csökkenés (pl. önkormányzati hivatalnál, oktatási és egészségügyi intézményeknél);
- szervezeti változások (körjegyzőség-közös önkormányzati hivatal, többcélú kistérségi társulás – önkormányzati társulás).

Láthatjuk, hogy a változások legmarkánsabb vonulatai a gazdálkodással, gazdasági helyzettel, a vagyongazdálkodással illetve a feladatok megosztásával kapcsolatosak:

- *Települések gazdálkodása, gazdasági tényezők:* Mint azt Kovács Mihály (2010) doktori értekezésében (SZIE GSZDI) is bizonyította, az elmúlt

évtizedekben a települési önkormányzatoktól elvont forrásokkal párhuzamosan növekedett a hitelállomány, lévén ezen forrás segítségével tudták a települések finanszírozni a feladataikat, a fejlesztési igényeiket. A települések eladósodása tehát egyértelműen összefüggésben van a településekre háruló plusz feladatokkal és a központi finanszírozás csökkenésével (Kovács 2010).

Az adóssághoz konszolidációnak köszönhetően a települések teljesen vagy részben megszabadultak a hiteleiktől, a kötvényektől, de ezzel együtt korlátozások is bevezetésre kerültek, melyek a települési önkormányzatok önálló gazdálkodását befolyásolják.

A települések vagyonát képző ingatlanok és ingóságok egy jelentős része a járási hivatalok és intézményeik kialakításának kapcsán, valamint a 2012. évi CLXXXVIII. törvényben meghatározott köznevelési alapfeladatok ellátásához kapcsolódóan a KLIK vagyonkezelésébe vagy ingyenes használatába került. (Az állam által átvett köznevelési intézményeknek megszűnt az önálló költségvetési szerv státuszuk, jogi személyiséggel rendelkező szervezeti egységként a KLIK részei lettek.)

- *Települések feladat ellátása:* A települések a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló CLXXXIX. tv. rendelkezései alapján a helyi közügyeket továbbra is teljes apparátusukkal ellátják. Vannak azonban olyan területek, ahol jelentős változások történtek 2013. január 1-től.

A feladatellátás változásával kapcsolatosan két elemet szükséges mindenképpen vizsgálni.

A törvényben meghatározott *köznevelési intézmények* esetén azt, hogy csak az intézmény fenntartását, vagy a fenntartást és a működtetést is át kellett adni a települési önkormányzatnak. A fenntartásra átvett intézmények esetén a működtetés továbbra is a települési önkormányzatnál marad. A 3000 fő alatti települések esetén a fenntartás mellett a működtetés is az állam kezébe került. Vagyis ebben az esetben az intézmények kapcsán nem csupán a szakmai irányítást vették el az önkormányzatoktól, hanem a teljes működtetési jogot is.

A feladat ellátással kapcsolatos másik tényező a *Közös Önkormányzati Hivatalok* kialakításának kérdése. Mint már említett tettünk róla, 2000 fő lakónépesség alatt kötelező a KÖH-ba történő részvétel.

Fenti tényezők függvényében különbséget kell tennünk mindenképpen a települések között vizsgálatunkban az alapján, hogy milyen mennyiségű feladat, vagyon és finanszírozási elvonás történt az egyes településeken, település csoportokban.

Az általunk kialakított 4 csoport:

1. *csoport*: eddig körjegyzőségben működő községek, melyeknek nem volt eddig sem önálló Polgármesteri Hivataluk, önálló általános iskolájuk, okmányirodájuk, az alapellátáson túli egészségügyi szolgáltatással.
2. *csoport*: 2.000 fő alatti, eddig önálló Polgármesteri Hivatallal rendelkező községek.
3. *csoport*: 2-3000 fő közötti lakónépességű település, önálló Polgármesteri Hivatallal, önálló általános iskolával és/vagy egészségügyi szolgáltatással.
4. *csoport*: 3000 fő feletti lakónépességű település, önálló Polgármesteri Hivatallal, önálló általános iskolával és/vagy egészségügyi szolgáltatással.

Az 1. *csoport* esetén -mint azt mélyinterjúnk során is megtudtuk- jelentős változásokat az adósság és a körjegyzőség/KÖH kérdésében hozott a 2013. év. Azon települések, amelyek adóssággal rendelkeztek, megszabadultak ettől a tehertől 100%-ban. Annak ellenére, hogy feladataik száma jelentősen nem csökkent (lévén az eddigi települési önkormányzati feladatellátás államigazgatási területet érintő egységei az okmányirodában történtek) a finanszírozási rendszer változásának következtében a lehívható támogatások mértéke jelentősen csökkent. Vagyis közel állandó kiadásokhoz egy alacsonyabb bevételi struktúra párosult. Annak ellenére, hogy „A költségvetési rendeletben működési hiány nem tervezhető” (2011. évi CLXXXIX tv.), 2013-ra (mint átmeneti évre engedélyezetten) sajnos a kis települések jelentős része rákényszerült a költségvetési hiány betervezésére.

Leginkább alacsony lakónépesség számuknak köszönhetően, jellemzően eddig önálló általános iskolát nem tudtak fenntartani, legfeljebb alsó tagozatot más településekkel közös intézmény fenntartási társulásban. Így a települések nagyon kis részét érintette csak, hogy az általános iskola fenntartását és működtetését is át kellett adnia.

Nagyobb problémát jelentett számukra az, hogy a 2012. év végéig működő körjegyzőségbe tartozó települések közösségét fenn tudják tartani vagy sem. A KÖH feltétel rendszerében a járáson belülség sok körjegyzőség számára azt jelentette, hogy az eddigi társ településekkel való kapcsolat megszakad ha más-más járásba kerültek, annak ellenére, hogy egymással határosak. Vagyis új „közösségnek” kell kialakulnia, mely új munkakapcsolatokat, ismételt alkalmazkodási helyzetek kialakulását vonta maga után.

Annak ellenére, hogy az Európai Unió erőteljesen törekszik a területi egyenlőtlenségek orvoslására, a gyorsuló ütemű változások kezelésére és a népesség elöregedés problémájának megoldására, a harmonikus fejlődés ill. a területi egyenlőtlenségek mérséklésének megvalósítása egyre nehezebb feladat (Káposzta et al. 2010.). Az 1. csoportba tartozó települések nagy része sajnos periférikus helyzetben van, gyakran a leghátrányosabb helyzetű térségek településállományához

tartoznak. Vagyis nem csak a közigazgatás változása által előállt kedvezőtlen hatások érvényesülnek a települések jelentős részén, hanem a földrajzi elhelyezkedésükből adódó hátrányok is.

A 2. csoportba tartozó települések számára egy kényszerhelyzet állt fenn. Eddigi önállóságuk egy részét kellett feladniuk azzal, hogy KÖH-ba kell belépniük. A települések jelentős része megértette ennek szükségességét, de az alkalmazkodási kényszer nem mindenkinek tetszett. Ezeknek a településeknek jellemzően önálló általános iskolájuk volt, esetleg olyan általános iskolájuk, amely befogadó jelleggel más települések számára is biztosította az alapfokú oktatási és nevelési feladatokat. Ezért ezek „elvesztése” duplán sújtotta a települést.

Egyéb feladat ellátásukra és finanszírozásukra az 1. csoport adatai jellemzőek méretükből adódóan.

A 3. csoportba tartozó településeket a Közös Önkormányzati Hivatalhoz való kötelező csatlakozás ugyan nem érinti, de a feladatellátás csökkenése és a köznevelési feladatok elvesztése igen. A települések csatlakozhatnak igény esetén KÖH-hoz, de a településen működő pl. általános iskola működésének és fenntartásának átvételét az állam megvalósította. Ezen településeken a foglalkoztatottak létszámcsökkenése volt a legkomolyabb probléma és a feladatellátáshoz kapcsolódó finanszírozás csökkenése. A foglalkoztatottak számának csökkenése az általános iskolai feladat ellátás és az esetlegesen megvalósuló okmányirodai feladat ellátás tekintetében volt jelentős.

A 4. csoportba tartozó települések esetében, melyeknél nincs közös önkormányzati hivatal fenntartási kényszer (kivételes eseteket kivéve), főként a foglalkoztatott létszám csökkenése, az intézmények fenntartásának átadása és a költségvetés csökkenése okozott problémát. Lévéen nagyobb, tökeerősebb településekről beszélünk, itt a mélyinterjúknál a problémák feltérképezése során előjött a hitelfelvétel korlátozása és a pályázatok önerejeként funkcionáló források megszerzésére való törekvés korlátozása. Másik komoly probléma az ingó és ingatlanvagyon vagyongazdálkodásba vagy ingyenes használatba történő átadása. Az eddig használt helyiségek egy részének használatáról le kellett mondania az önkormányzatoknak, amely a megmaradt feladat ellátást ugyan nem zavarja (mivel azon ingó és ingatlan tárgyakat kellett átadni, amelyek az átadott munkafolyamatokhoz kapcsolódnak), de az ingatlan területek jelentős részénél az elkülönülést nem tudták maradéktalanul megvalósítani (pl. egy épületben működik a Polgármesteri Hivatal, az okmányiroda és a Járási hivatal).

Általános vélemény volt a megkérdezett szakemberek részéről, hogy azon települések, akik az elmúlt években (évtizedekben) gondos gazdái voltak a településnek, felelősség teljesen döntöttek beruházások, vásárlások tekintetében – beleértve azt is, hogy nem halmoztak fel adósságot – sajnos rosszabbul jártak. Ők az adósság konszolidációból nem részesültek, viszont a feladat finanszírozás következtében az alacsony finanszírozás ugyanúgy érinti őket is. Ezek a települések az elmúlt években általában megszorító intézkedéseket hajtottak végre. Eszközeiket

nem vagy csak kis mértékben bővítették, az intézményeik állapotánál az állagmegóvás minimális, elvárható szintjét valósították meg, nem költöttek modern bútorokra, a munkaeszközöket (pl. számítógépek, nyomtatók egyéb eszközök) normál szinten tartották, stb., vagyis a működésük biztosított volt, de jelentős minőségi fejlődés, fejlesztés nem történt.

Más települések, akik akár hitelből is, de megvalósították fejlesztési elképzeléseiket, magasabb színvonalú körülményeket teremtettek az intézményeikben, az adósság átvállalásával jól jártak, mert adósságuk nincs (vagy alacsonyabb lett), de a települési vagyon, az önkormányzat által biztosított körülmények jelentősen jobbak.

A települési önkormányzatok azon csoportja, amely okmányirodát tartott fenn 2012 év végéig, jelentős feladat mennyiségtől és munkaerőtől vált meg. Számukra a finanszírozás ugyan jelentősebben csökkent, de a költségeik is.

4.5. A járások és a kistérségek közti kapcsolat vizsgálata

A járások az államigazgatás lokális szintjét jelentik, míg a kistérségek a területi statisztikai egységek (NUTS) rendszerében történő besorolásban a LAU I-es szintet. Közös azonban bennük, hogy területi térszervező funkciójuk van. Központjuk jellemzően kiemelkedik a térségből. Állami és önkormányzati feladat ellátás, sok esetben ennek következményeként vállalkozói tőke is telepítésre kerül a központi településre, tehát a térségi központ funkció a település, a településen élők számára rendkívül fontos.

Hazánk település állományát, a jelenleg működő járásokat, kistérségeket vizsgálva láthatjuk, hogy egyes esetekben a járásoknak és a statisztikai kistérségeknek nem azonos az illetékességi területe, több esetben a központja sem.

A 175 statisztikai kistérség központi települése közül egy nagyközség (a fejér megyei Aba), a többi városi vagy megyei jogú városi jogállású. A járások esetében nincs nagyközség a központi települések között.

Ha a járások és a kistérségek központi településeit hasonlítjuk össze elmondhatjuk, hogy az összes 3154 település közül 2710 olyan település van, amely kistérségi központja és járásszékhely város központja azonos. Vagyis az itt élő emberek számára a járások kialakítása és az új intézmények felállítása jelentős változást nem jelent. Azonos a helyszín, 2485 település esetében még a név is (azonos a kistérség és a járás neve).

426 olyan település van az országban, amelyeknél a járás és a kistérség nevében is, és központi település tekintetében is eltér. Ezek főként az új járásszékhely városok (mint központok) környezetében található települések ill. egy-egy olyan település, amely főként forgalmi okból nem a kistérségi központhoz, hanem a járásszékhely városhoz van közelebb.

Hazánkban 17 olyan város lett járásszékhely város, amely nem kistérségi központ, míg 17 olyan település van, amely kistérségi központ, de nem járásszékhely város. Különleges helyzetű Budapest, lévén kistérségi egység, kistérségi központ, viszont területén 23 fővárosi körzet került kialakításra.

Az. 1. táblázatban láthatjuk, hogy 5 olyan megyénk van, ahol a kistérségi központok és a járásszékhely városok azonosak. Ennek egyrészt az az oka, hogy nincs több város a megyében (pl. Nógrád megye), vagy a többi város alacsonyabb térszervező funkcióval rendelkezik, másrészt a kistérségi központok valódi központi települések, tehát ténylegesen rendelkeznek a térszervező funkciókkal. Az összes járást vizsgálva megállapíthatjuk, hogy 79 olyan járásunk van, ahol a járás területén csupán 1 város, a járásszékhely város található. A legnagyobb népességű járásunk a Miskolci járás, közel 250 ezer fős népességével, míg a legalacsonyabb népességű a nem egészen 9 ezer fős Belpátfalvai járás.

1. táblázat A kistérségi központok és a járásszékhelyek különbségének összehasonlítása megyei szinten

Megye	Kistérségi központ település, de nem járásszékhely város	Járásszékhely város, de nem kistérségi központ
Baranya		Bóly
Bács-Kiskun		Tiszakécske
Békés		Gyomaendrőd
Borsod-Abaúj-Zemplén		Putnok
Csongrád		
Fejér	Aba (nagyközség), Adony, Ercsi	Martonvásár
Győr-Moson-Sopron		
Hajdú-Bihar	Lévavértes, Polgár	Derecske, Hajdúnánás, Nyíradony
Heves		
Jász-Nagykun-Szolnok		Jászapáti, Kunhegyes
Komárom-Esztergom	Dorog	
Nógrád		
Pest	Budaörs, Veresegyház, Budapest	Budakeszi, Nagykőrös, Szigetszentmiklós, Vecsés
Somogy	Kadarkút, Lengyeltóti, Balatonföldvár	
Szabolcs-Szatmár-Bereg		Kemecse
Tolna		Tolna
Vas	Csepreg, Óriszentpéter	
Veszprém		
Zala	Hévíz, Zalakaros, Pacsa	

Forrás: KSH (2013), 218/2012. Korm. rendelet alapján saját szerkesztés

7 megyében több járás került kialakításra, mint amennyi kistérség van. Itt új települések kerültek olyan helyzetbe, hogy területi előnyt érhetnek el a plusz funkciók jóvoltából. 4 megyében a járasok száma alacsonyabb, mint a kistérségek száma. Ezekben összesen 9 olyan város található, amely nem lett járásszékhely város.

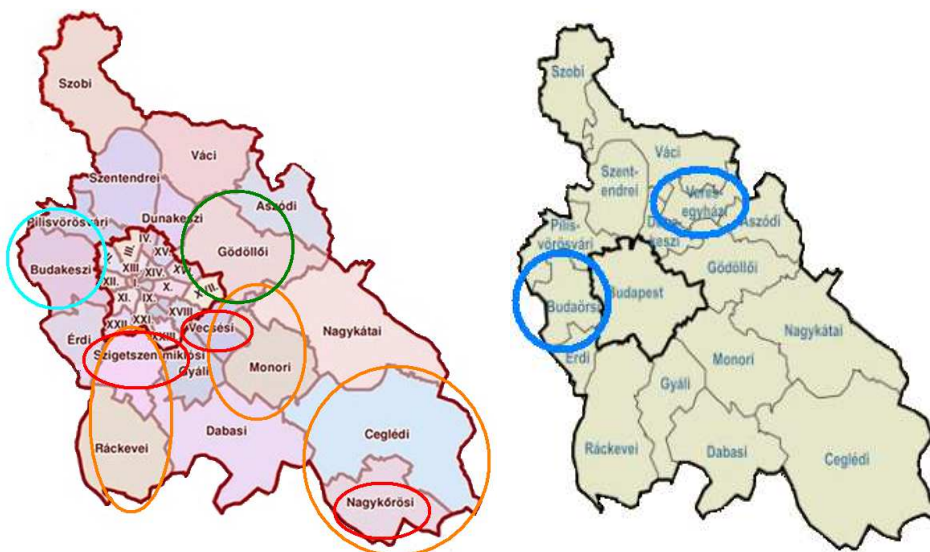
3 megyében (Fejér, Hajdú-Bihar és Pest) olyan helyzet áll fenn, hogy van olyan város ami kistérségi központ ugyan, de nem lett járásszékhely és van olyan település, amely járásszékhely ugyan, de nem kistérségi központ. Vizsgáljuk meg részletesen Pest megye példáján keresztül az esetet.

Mint az a 2. ábrán látható, Pest megye járásainak száma 18 (valamint a 23 budapesti kerületi körzet), kistérségeinek száma 16 + Budapest. Csupán a számadatokat ismerve ez azt jelentené, hogy 2 olyan település van a megyében, amely nem kistérségi központ, de járásszékhely lett.

Ismerve a településsoros adatokat láthatjuk térképen ábrázolva a különbséget, hogy három kistérség (Ráckevei, Monori, Ceglédi – narancssárga szín) területét 2-2 részre osztották és így alakították ki belőlük az összesen 6 járást. A nyugat-pest megyei területen komolyabb különbségek érzékelhetőek. A Budaörsi kistérség területén, de a Pilisvörösvári kistérség területét is érintve alakították ki a Budakeszi járást (világoskék szín), Budakeszi központtal. Vagyis itt a központok közti váltásról kell beszélni. Kelet-pest megyében a Veresegyházi kistérség területén lévő települések jelentős részét a Gödöllői járásba, kisebb részét a Dunakeszi és a Váci járásba integrálták be (zöld szín). Ezzel Veresegyház város nem kapott plusz térségi funkciót a közigazgatás átalakítása során. Vagyis Pest megyében található 2 olyan település, amely térszervező funkciók telepítése szempontjából egyértelműen vesztes (kistérségi térkép, sötétkék). Ugyan a közigazgatási területén működő okmányiroda egészen biztos, hogy kormányablakká fog válni, azonban az egyéb államigazgatási funkciókkal bíró pl. járási tankerület létesítménye nem a város közigazgatási területére került. A város egyes feladatait nem a város falain belül, hanem a szomszédos Budakeszin/Gödöllőn fogják megvalósítani, illetve a hozzá kapcsolódó döntések meghozatala is ott történik.

A járasok és a kistérségek azonosságának és különbözőségének azért van jelentősége vizsgálatunk szempontjából, mert a változó területi egységek hatására egyrészt a településeken élő lakosságnak alkalmazkodnia kell az intézmények helyéhez, szolgáltatási kínálatához, másrészt a városok vezetésének nem mindegy, hogy az államigazgatás lokális szintjeként működő járasok központja a településükön található vagy sem. Számos esetben láthatjuk, hogy a központi forrás elosztásánál, az Uniós források elnyerésénél milyen fontos a területi hatás.

2. ábra Pest megye járásai és kistérségei

Forrás: KSH (2013) és TEIR (2013) térkép alapján saját szerkesztés

5. Összegzés

Kutatásunk alapján kiderült, hogy a kisebb lakosságszámú, ezzel együtt kevesebb önálló feladatot végrehajtó települések kedvezőtlenebb helyzetben vannak. Költségvetési támogatásuk jelentősen csökkent, feladat ellátásuk minimális mértékben változott, eddig sem és ezután sem tudnak jelentős beruházásra pályázni. A lakosság megtartó képességük folyamatosan csökken. Nagyon kevés – és főként helyi gyökerekkel rendelkező- vállalkozás telepszik csak meg, így az iparüzési adó bevételek – ha egyáltalán van – minimális. A kormányzati szándék, mely szerint a saját bevételek bővítését szorgalmazzák, sajnos nem megvalósítható. A vidéki népesség jelentős része nem terhelhető további adókkal, sokkal inkább jellemző a szociális támogatási igényük.

A nagyobb települések, főként városok számára a feladat átadás inkább csak bizonytalanságot, „kellemetlenséget” okozott, hiszen jelentős számú dokumentumot kellett készíteni, az átadás-átvételt előkészíteni, a munkaerő állományt és az ingó-ingatlan vagyont megosztani. Az adósság konszolidáció kapcsán az adósság egy része ugyan átvállalásra került, de ez a mindennapok gazdálkodása szempontjából nem jelentett pénzügyi könnyebbséget, hiszen főként nem a havi törlesztés mértéke csökkent, hanem a futamidő a hitelek esetén. Természetesen az állami támogatások csökkentése őket is sújtotta, de tekintettel arra, hogy saját bevételeiknek

köszönhetően kevésbé kitett a helyzetük, van esélyük a fennmaradásra, a költségvetésük normalizálására.

Tanulmányunkban bemutatott pénzügyi, átszervezési, feladat ellátási problémákból a lakosság mit sem érez. A lakossági véleményeket vizsgálva láthatjuk, hogy a lakosságnak legtöbb információja az általános iskolák önkormányzatoktól való elkerüléséről van (az, hogy mi változott nem igen tudják, csak azt, hogy változás történt). Tudnak a járási rendszer kialakulásáról, de számukra ez a hétköznapi életben semmilyen változást nem jelentett. Az okmányirodát, az ágazati szakigazgatási szerveket, az általános és középfokú oktatási intézményeket ugyanott találják, működésükben –látszólag – változás nem történt. A lakossági kérdőívekben azok tudtak leginkább változásokat megfogalmazni, akik munkájuk során a közigazgatás vagy közoktatás valamely szegmensében dolgoznak.

Vagyis láthatjuk, hogy a közigazgatás teljes átalakítása lassan a finish-ébe kerül, ennek ellenére a lakosság számára ezek a változások kevésbé érzékelhetőek. Legtöbben csak hallomásból tudják, hogy valami történt a közigazgatásban, de konkrét változásokat nem tudnak említeni. Nem így a közigazgatásban dolgozók. Változnak a feladatok, a hatáskör-telepítés elvei és szinterei, az eddigieknél sokkal jelentősebb szerephez jut a hatékonyság és a gazdaságosság szempontja.

Feltett szándékunk volt, hogy választ keresünk arra a kérdésre, hogy a járási rendszer kialakítása milyen hatással van a lakosság vidéken tartására. Vizsgálataink alapján elmondhatjuk, hogy a vidéken tartásban azon települések számára lesz érzékelhető előny, amely települések plusz funkciót, funkciókat kaptak. A járásszékhely városok számára a térszervező funkció jelentős előnyöket hozhat, hiszen az állami feladatok telepítése a továbbiakban is várhatóan ezen településeken fog megvalósulni. Mindenképpen ki kell emelnünk azt a 17 települést, amely település mint járásszékhely város, de nem kistérségi központ új szerephez jutott, új lehetőséget kapott további fejlődéséhez.

Ha ezek a települések élni tudnak a feladatellátásban rejlő lehetőségekkel, hosszú távon jelentős előnyt, további térszervező funkciót tudhatnak majd magukénak, ami a települések további fejlődését hozhatja majd maga után.

Felhasznált irodalom

2011. évi CLIV. törvény a megyei önkormányzatok konszolidációjáról, a megyei önkormányzati intézmények és a Fővárosi Önkormányzat egyes egészségügyi intézményeinek az átvételéről

2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól.

202/2012. (VII. 27.) Korm. rendelet a Klebelsberg Intézményfenntartó Központtól.

- 218/2012. (VIII. 13.) Korm. rendelete a járási (fővárosi kerületi) hivatalokról.
- Budai B. B. (2009): *Az e-közigazgatás elmélete*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Hajdú Z. (2005): *Magyarország közigazgatási földrajza*. Dialog Campus, Budapest – Pécs.
- Káposzta J. – Nagy H. – Kollár K. (2010): Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye leghátrányosabb helyzetű kistérségeinek települési szerkezeti, foglalkoztatási jellemzői az EU csatlakozás óta eltelt időszakban. *Területi statisztika*, 6, pp. 641-658.
- Kovács M. (2010): A területi közigazgatás szerkezeti kérdései. *Doktori értekezés*, SZIE GSZDI, Gödöllő.
- Marekné Pintér A. (2012): *Tájékoztatás valamennyi állami fenntartásba kerülő köznevelési intézmény igazgatójának*. 2012. december. 21., Budapest.
- Papp E. (2013): *A helyi önkormányzatok adósságkonszolidációja*. Belügyminisztérium, helyzetértékelő előadás, 2013. február. 13., Budapest.
- Winkler Gy. (2005): Kistérség menedzsment. In Winkler Gy. – Jósza A. (szerk): *E-Government Tanulmányok IV. Kistérség menedzsment és regionális elektronikus kormányzat*. E-Government Alapítvány, Budapest. p. 99.
- www.terport.hu (2013): *Járások kialakítása a közigazgatási reform keretében 2013-tól*.